

Trends in de land- en tuinbouw

December 2024

Heeft u op dit moment een agrarisch bedrijf?

Ja		83,4%	756
Nee		16,6%	151
			Totaal aantal reacties 907

Wat is uw geslacht?

Man		88,7%	668
Vrouw		9,8%	74
Zeg ik liever niet		1,5%	11
			Totaal aantal reacties 753

Wat is de belangrijkste tak van uw bedrijf?

Akkerbouw		28,5%	211
Bloembollenteelt		1,2%	9
Bomen- en vaste plantenteelt		1,5%	11
Fruitteelt		2,3%	17
Geitenhouderij		0,7%	5
Glastuinbouw		2,2%	16
Kalverhouderij		1,5%	11
Melkveehouderij		43,5%	322
Multifunctioneel		1,6%	12
Paardenhouderij		1,5%	11
Pluimveehouderij		2%	15
Schapenhouderij		2,2%	16
Varkenshouderij		3,5%	26
Anders		8%	59
			Totaal aantal reacties 741

In welke provincie bent u hoofdzakelijk actief?

Drenthe		7,9%	58
Flevoland		5,3%	39
Friesland		8,6%	63
Gelderland		13,1%	96
Groningen		6,3%	46
Limburg		5,4%	40
Noord-Brabant		17%	125
Noord-Holland		6,3%	46
Overijssel		12,3%	90
Utrecht		3,8%	28
Zeeland		6,7%	49
Zuid-Holland		7,4%	54
			Totaal aantal reacties 734

Bent u van plan het komende jaar te investeren in uw bedrijf?

Ja		67,9%	492
Nee		32,1%	233
Totaal aantal reacties			725

Waarin wilt u investeren?

Nieuwe stal, gebouwen, erfverharding		31,9%	152
Onderhoud algemeen		37,2%	177
Stalinrichting/melktechniek		16,2%	77
Fosfaatrechten		11,3%	54
Dierrechten		2,1%	10
Nieuwe trekker/mechanisatie		30,3%	114
Robotisering		12,2%	58
Smart farming (met behulp van data)		6,9%	33
Schaalvergroting/uitbreiding		13,7%	65
Asbestsanering, vernieuwen dak		8,8%	42
Energieopwekking		12,4%	59
Energieopslag		16,4%	78
Opslag voorraden		6,1%	29
Opslag mest		10,7%	51
Mestverwerking		5,9%	28
Verwerking van eigen producten		3,2%	15
Neventak		8,8%	42
Emissiereductie		4%	19
Grondaankoop voor extensivering		18,7%	89
Anders		7,8%	37
Totaal aantal reacties			476

In wat voor soort neventak wilt u investeren?

Kampeervoorzieningen		11,9%	5
Dagtoerisme		19%	8
Productie aan huis		19%	8
Verkoop aan huis		23,8%	10
Ontvangsten, verhuur vergaderruimte		26,2%	11
Zorgtak		16,7%	7
Anders		23,8%	10
Totaal aantal reacties			42

Waarop ligt voor u de focus voor uw bedrijf in 2025?

Stabiliseren		46,3%	321
Groeien		14,3%	99
Extensiveren		3%	21
Omslag naar biologisch		2,2%	15
Rechten kopen		1,3%	9
Grond kopen		7,6%	53
Rustiger aan doen		12,8%	89
Stoppen		5,3%	37
Anders		7,2%	50
			Totaal aantal reacties 694

Waarom gaat u komend jaar niet investeren?

Mijn bedrijf is goed zoals het is		41,1%	92
De markt is te onzeker		13,4%	30
De toekomst van mijn bedrijf is te onzeker		17%	38
Het landbouwbeleid is te onzeker		25,9%	58
Ik denk dat een investering niet uit kan		6,3%	14
Ik heb daar nu niet de financiële ruimte voor		9,8%	22
Ik krijg geen financiering		4%	9
Door het stikstofbeleid		10,7%	24
Door klimaatverandering		0,9%	2
Anders		15,2%	34
			Totaal aantal reacties 224

Bent u tevreden over de mate waarin u uw bedrijf kunt financieren?

Ja		75,2%	516
Nee		24,8%	170
			Totaal aantal reacties 686

Maakt u zich zorgen om het voortbestaan van uw bedrijf?

Ja		36,7%	248
Nee		63,3%	427
			Totaal aantal reacties 675

Waarom maakt u zich daar zorgen over?

Tegenvallende inkomsten		31,8%	78
Wegvallen gewasbescherming		24,5%	60
Krimpen of blokkeren afzetmarkt		4,5%	11
Kan niet de noodzakelijke investeringen doen		18,4%	54
Hoge elektriciteits-, gas- en dieselprijzen		20,4%	50
Hoge voerkosten		9,8%	24
Hoge kunstmestkosten		11,4%	28
Hoge kosten voor mestafzet door het verlies van derogatie		32,7%	80
Hoge kosten voor uitgangsmateriaal		9,8%	24
Geen arbeiders beschikbaar		10,2%	25
Hoge financieringslasten		17,6%	43
Strengere regelgeving voor waterkwaliteit		31%	76
Toenemende regeldruk		66,9%	164
Concurrentie wordt groter		8,2%	20
Geen opvolger		10,6%	26
Geen uitbreidingsmogelijkheden		12,7%	31
Zit naast natuurgebied		14,3%	35
Anders		19,2%	47
			Totaal aantal reacties 245

Ziet u deze ontwikkeling ook in uw eigen omgeving?

Ja		41,5%	275
Nee		58,5%	388
			Totaal aantal reacties 663

Vindt u dit een positieve ontwikkeling?

Ja		15,3%	101
Nee		50,2%	331
Weet ik niet		34,4%	227
			Totaal aantal reacties 659

Zou u zelf een aandeelhouder/financier (niet een bank) van buiten de familie in uw bedrijf accepteren?

Ja		27,5%	181
Nee		48,2%	317
Weet ik niet		24,2%	159
			Totaal aantal reacties 657

Denkt u dat door deze ontwikkeling een eind komt aan het zelfstandig ondernemerschap van boeren en tuinders?

Ja		42,6%	278
Nee		36,4%	238
Weet ik niet		21%	137
			Totaal aantal reacties 653

Op welke manier zet u uw producten af?

Coöperatie		59%	382
Direct aan de supermarkt		1,4%	9
Vrije markt		35,2%	228
Eigen afzetkanaal/boerderijwinkel		10%	65
Contract met handelaar		14,7%	95
Contract met verwerker		17,8%	115
Verkoop in poolverband		7,9%	51
Anders		7,3%	47
Totaal aantal reacties			647

Is uw bedrijf biologisch gecertificeerd?

Ja		4,8%	31
Nee		95,2%	615
Totaal aantal reacties			646

Levert u aan een algemeen concept? (Zoals Beter voor, Beter Leven en PlanetProof)

Ja		27,2%	175
Nee		72,8%	469
Totaal aantal reacties			644

Waarom levert u aan een concept?

Levert meerprijs op		65,3%	113
Is voorwaarde om te leveren		30,6%	53
Zorgt voor constante afzet		16,8%	29
Beter voor dier/bodem/omgeving etc.		22,5%	39
Anders		8,1%	14
Totaal aantal reacties			173

Levert uw concept voldoende meerwaarde op?

Ja		50,9%	87
Nee		49,1%	84
Totaal aantal reacties			171

Zou u wel aan zo'n concept van de supermarkt willen leveren?

Ja		21,8%	102
Ja, ik sta op een wachtlijst		3%	14
Nee		75,2%	352
Totaal aantal reacties			468

Verwacht u dat Nederland zijn sterke exportpositie weet te behouden?

Ja		43,7%	279
Nee		56,3%	359
			Totaal aantal reacties 638

Overweegt u om te emigreren?

Ja		12,1%	77
Nee		87,9%	559
			Totaal aantal reacties 636

Waar zou u het liefst naartoe willen?

Australië		5,3%	4
Canada		39,5%	30
Denemarken		10,5%	8
Duitsland		17,1%	13
Frankrijk		13,2%	10
Hongarije		2,6%	2
Nieuw-Zeeland		9,2%	7
Noorwegen		3,9%	3
Polen		5,3%	4
Spanje		2,6%	2
Tsjechië		2,6%	2
Verenigde Staten		11,8%	9
Zweden		15,8%	12
Anders		23,7%	18
			Totaal aantal reacties 76

Neemt u maatregelen tegen financiële risico's?

Ja		52,7%	331
Nee		47,3%	297
			Totaal aantal reacties 628

Welke maatregelen tegen financiële risico's neemt u?

Kredietverzekering		2,7%	9
Exportverzekering		0,9%	3
Meer contractteelt		8,2%	27
Handelen op termijnmarkt		3%	10
Langjarige energiecontracten		8,2%	27
Brede weersverzekering		12,2%	40
Hagel/stormverzekering		12,5%	41
Grotere financiële buffer aanhouden		75,3%	247
Anders		19,5%	64
			Totaal aantal reacties 328

Heeft het veranderende klimaat impact op uw bedrijf?

Ja		50,4%	313
Nee		31,1%	193
Weet ik niet		18,5%	115
			Totaal aantal reacties 621

Neemt u op uw bedrijf maatregelen om de gevolgen van het veranderende klimaat te beperken?

Ja		65,7%	281
Nee		34,3%	147
			Totaal aantal reacties 428

Hoe doet u dat?

Bodembeheer		74%	208
Gewaskeuze/rassenkeuze		52%	146
Investeren in irrigatie		22,1%	62
Investeren in drainage		45,6%	128
Anders		19,2%	54
			Totaal aantal reacties 281

Deed u in 2024 mee aan een coregeling?

Ja		65%	403
Nee		35%	217
			Totaal aantal reacties 620

Vindt u terugkijkend dat er een reële vergoeding wordt geboden?

Ja		29,4%	118
Nee		70,6%	283
			Totaal aantal reacties 401

Bent u van plan volgend jaar weer mee te doen?

Ja		83%	333
Nee		17%	68
			Totaal aantal reacties 401

Hoeveel werknemers heeft u vast in dienst?

0		67,6%	418
1-5		28,3%	175
6-20		3,4%	21
21-50		0,3%	2
51-100		0,3%	2
Meer dan 100		0%	0
			Totaal aantal reacties 618

Werkt u met tijdelijke krachten?

Ja		49,2%	304
Nee		50,8%	314
			Totaal aantal reacties 618

Heeft u moeite met het vinden van voldoende personeel?

Ja		17,6%	109
Nee		82,4%	509
			Totaal aantal reacties 618

Waar vindt u geschikt personeel?

Eigen netwerk/via via		71,8%	440
Vaste jaarlijkse ploeg		9,3%	57
Uitzendbureau		11,6%	71
Anders		21,7%	133
			Totaal aantal reacties 613

Stelling: Door het aantreden van het huidige kabinet heb ik meer vertrouwen gekregen in de toekomst van mijn bedrijf

Ja		45,8%	281
Nee		54,2%	332
			Totaal aantal reacties 613

Heeft u vertrouwen in Wiersma als minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN)?

Ja		64,3%	392
Nee		35,7%	218
			Totaal aantal reacties 610

Denkt u dat Wiersma met de door haar voorgestelde mix van innovatie en opkoop het stikstofprobleem voor de landbouw gaat oplossen?

Ja		33,4%	204
Nee		66,6%	406
			Totaal aantal reacties 610

Denkt u dat het Wiersma gaat lukken om van de Europese Commissie een nieuwe derogatie te krijgen?

Ja		27,2%	166
Nee		72,8%	444
			Totaal aantal reacties 610

Hoe wilt u op uw bedrijf de emissie van stikstof terugdringen?

Innoveren		39,7%	239
Extensiveren		18,6%	112
Vee afstoten		4,8%	29
Regeneratieve landbouw toepassen		10,8%	65
Overstappen op multifunctionele landbouw		2,8%	17
Overstappen op plantaardige teelten		4,5%	27
Overstappen op biologische landbouw		3,8%	23
Ik wil in aanmerking komen voor bedrijfsverplaatsing		2,3%	14
Ik wil in aanmerking komen voor de stoppersregeling Lbv-plus voor piekbelasters		1%	6
Ik neem deel aan een van de twee Lbv-stoppersregelingen		1%	6
Ik wil in aanmerking komen voor de nieuwe brede stoppersregeling		3,2%	19
Ik gok erop dat het nieuwe kabinet de stikstofdoelen versoepelt		34,6%	208
Anders		24,4%	147
			Totaal aantal reacties 602

Mochten er komend jaar Tweede Kamerverkiezingen komen, waar gaat u dan op stemmen?

PW		7,5%	45
Groenlinks-PvdA		1,2%	7
VVD		6,2%	37
NSC		0,3%	2
D66		0,3%	2
BBB		39,7%	238
CDA		16,3%	98
SP		0%	0
Denk		0%	0
Partij voor de Dieren		0%	0
Forum voor Democratie		1,8%	11
SGP		7,7%	46
ChristenUnie		1,5%	9
Volt		0%	0
JA21		0,5%	3
BVNL		0,8%	5
BIJ1		0%	0
50Plus		0%	0
Weet ik nog niet		13,3%	80
Ik ga niet stemmen		1,7%	10
Anders		1,2%	7
			Totaal aantal reacties 600

Is dit een andere partij dan bij de vorige verkiezingen?

Ja		23,2%	118
Nee		76,8%	390
Totaal aantal reacties			508